

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Historia Zaringo Badensis

Schöpflin, Johann Daniel

Carolsruhae, 1766

Caput XIV. Carolus fridericus [...]

[urn:nbn:de:bsz:31-295072](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-295072)

CAPUT XIV.

CAROLUS FRIDERICUS

AB ANNO 1738.

§. I.

Principis vivi vitam perscribere, arduum & ^{Introitus.} difficile opus est. Nihil amoris, nihil obsequio dare, humanæ mentis fere indolem excedit. In ambiguitate hac tutior via, res gestas simplici delineare stilo; judicium de rebus gestis relinquere Lectori, assentionis suspensionem ut scriptor evitet, qui inter adulationem & scribendi licentiam media via incedere studet. CAROLI FRIDERICI Regimen, in quo ratio, non affectus, dominatur, expositurus, hanc viam ingrediar; veritatis & brevitatis ubique studiosus.

CAROL.
FRIDER.

Carolo Wilhelmo CAROLUS FRIDERICUS, A. 1728. die 22. Nov. Carolsruhæ natus, nepos avo, decennis successit. Tutela ejus & cura regiminis, ob invaletudinem matris, testamento decessoris, paternæ commendata est aviæ, Magdalenæ Guilielminæ, quæ vidua in Caroloburgi apud Durlacenses palatio Marchionem una cum fratre educavit sollicitè; ephoro & præceptoribus idoneis, cum quibus curas educationis divideret, instructa.

Carolus Augustus, Caroli Wilhelmi Marchionis ex fratre Christophoro nepos, cum avia partitus est onus tutelæ. (a) Avia A. 1742. extincta, Carolum Wilhelmum Eugenium, fratrem, tutelæ socium accepit. Prima Tutorum cura fuit, ut antiquum illud vinculum, quo variæ Badenſium ditiones Domui Palatinæ adstringebantur, abolerent. Res, A. 1740. cœpta tractari, a Marchione nostro regimen adeunte, perfectæ; ut suo loco docemus.

Majoris

(a) Magdalenæ Guilielminæ & Carolo Augusto adjunctum Consilii intimioris Collegium, ejus præcipua membra Fridericus Emico Joannes Baro de Uxküll & Reinhardus Baro de Gemmingen; ille Regiminis, hic Cameræ Præfides, hodieque viventes. Christianus Dietericus Stadelmann, Joannes Christophorus Cellarius, Joannes Henricus Wielandt, Joannes Burcardus Boch, Joannes Justus Ludecken & Fridericus Theobaldus Sahler mortui.

Majoris momenti fuerunt tractatus, quos iidem Tutores cum Maria Theresia, Caroli VI. Imp. filia, Austriacarum ditiorum herede, instituerunt. A longo jam tempore Austriacos inter atque Badenses de Saufenbergæ, Rœtelæ & Badevillæ Dynastiis, duraverant lites; quod suprematum in eas sibi vindicabant Austriaci. Controversia A. 1741. finita die 29. Junii pactione, quæ mense sequenti subscriptione firmata. Summa ducentorum triginta millium florenorum perfoluta Mariæ Theresiæ, quæ omnibus juribus suis renunciavit, Dynastias illas una cum Schopfhemio oppido pro liberis Imperii allodiis agnovit. Eadem transactione, Austriaca pars vici Crenzach, prope Basileam; cum omni supremo dominio ad Marchionem transivit; servato Austriacis innoxio transitu & jure recipiendi hanc partem, Badensis Domus masculi & feminae si quando defecerint.

§. I I.

Marchio per quinquennium educatus Durlaci, A. 1743. Studium litterar. ampliandis bonarum literarum studiis, exemplo patris & avi transivit Laufannam; ubi celeberrimæ illius Academiæ Virorum, Croufazii præsertim atque Bochati, societate & doctrina excitatus; in scientiis, artibus ac usitatioribus Europæ linguis addiscendis, peregit biennium; majore cum emolumento præcipuas Europæ partes ut peregrinator inviseret.

CAROL.
FRIDER.

Peregrinationis initium A. 1745. ab Aula Francica fecit. Ibi primarium Regii sanguinis Principem, Aureliani Ducem, Domui Badensi affinitate conjunctum, ut & alios Aulæ Proceres invenit amicos. Post plurium mensium moram, a Rege & Regia Aula omnibus amicitiae testimoniis cumulatus, A. 1746. discessit Lutetia. Apud Batavos aviam maternam, Mariam Ludovicam, ejusque filium, Wilhelmum Carolum Henricum Frisonem, avunculum suum, invisit; novum Fœderati Belgii illo tempore fidus; quem omnium septem Provinciarum Governatorem nuper elegerant populi; quod ante eum Arausionis Principum obtigerat nulli. Batavicum iter Marchio anno sequenti (1747.) repetiit, atque ex Batavia transnavigavit in Angliam.

Itinera hæc, magno cum fructu peracta, erectum Principis nostri genium ita perfecerunt, ut ante iustam ætatem par videretur, qui Marchiæ suæ gubernacula tractaret.

§. III.

Regi-
men adit,

Tempus, quod legitimæ ætati deerat, publico Diplomate A. 1746. Cæsar supplevit. Vigesimo secundo Novembris Marchiæ suæ sceptrum CAROLUS FRIDERICUS magnis & felicibus capessivit auspiciis. Imperialium feudorum investitura tamen non nisi post quatuor infecuta est annos. Franciscus Cæsar A. 1750. die 14. Augusti contulit eam Marchionis legato.

In literis feudalibus Badæ & Hachbergæ Marchionatus ambo, Comitatus Ebersteinensis dimidia pars, ut & Dynastiæ Malberg & Usenberg distinctim memorantur. A. 1756. die 3. Augusti accessit quoque investitura alterius dimidiæ partis Ebersteinii Comitatus, quam Cronsfeldii & Wolckensteinii olim possederant.

§. I V.

Interregna Principum, ætate minorum, non raro solent esse ^{Marchiæ} _{status.} incommodis & variis casibus obnoxia. Contrarium expertus est Marchio adolescens. Feliciorum tutelam nunquam Marchia vidit. Incolæ oblivisci tum cœperunt malorum, superioribus quæ perpeffi sunt bellis. Tutores œconomicarum rerum non modo periti, sed & parsimoniam studiosi, cumularunt thesauros; debita pauca, quæ extinguenda fuerant, solverunt; Ecclesiâs & alia ædificia publica vel repararunt, vel a fundamentis exstruxerunt; pontes & vias publicas, exemplo antea inaudito, & Romano quidem more, straverunt; muniverunt; variis institutis ornarunt Marchiam; felicissimi regiminis insequentis præludia.

Post tot gravia bella, post tot dissidia & lites, quas cum potentibus vicinis majores perpeffi sunt, CAROLUS FRIDERICUS Marchiam a debitis; a præcipuis litibus; ab Austriacæ Domus ligio liberam accepit, ejusque regimen adiit expeditus, tranquillus & fere omnino pacatus; quod nulli ante eum

CAROL.
FRIDER.

contigerat Marchioni. Nihil ergo supererat, quam ut ipse felix suæ quoque Marchiæ Ordines institutis & legibus novis redderet feliciores.

Legislatoris est, exterorum populorum nosse mores, illosque inspicere propius, ut ex omnibus seligat, quæ patriis institutis superaddat, vel tollat abusus. Finem hunc ut assequeretur Marchio noster, nonnulla itinera, quæ fecerat ephebus, repetiit juvenis; terras jam visas doctioribus ut reviseret oculis; nondum visas sollicitus & curiosus ut examinaret scrutator.

§. V.

Nova
Marchio-
nis itine-
ra.

Ab Italia initium faciendum esse ratus est; qua rerum mirabilium feracior nulla in orbe tellus, seu vetera seu recentia spectes. Iter hoc anno 1750. suo ipse consilio suscepit; atque in eo, quidquid superior, media atque infima Italia monstrant, vidit, examinavit, perlustravit, peregrinator attentus; non ea modo, quæ Politicus sagax, sed & quæ Physicus, quæ Mathematicus, quæ Historicus observare solet, oculo indagatore contemplatus.

Ab Italis redux haud difficulter perspexit, ex Italico itinere majorem se percepisse utilitatem, quam ex Britannico, quod ante quadriennium susceperat. Britannicæ itaque dotes & indolem cogniturus intimius; quæ neglexerat, suppleturus, ad transmari- nas illas partes alterum iter instituit. In divitem illam Insulam appulsus Marchio, inter Sodales Societatis Scientiarum Londi-

nensis receptus est. Placuit ei indoles nationis simplex & libera; veritates reconditas indagandi mens constans & firma. Placuit ei lingua, quam non minus ac Gallicam deamat; non ignarus Italicæ, quam Italiam peragrans didicerat.

CAROL.
FRIDER.

Ab exteris redux & multifaria rerum cognitione refertus, thesauros per itinera collectos, in Marchiæ suæ sinum effundere cœpit.

§. VI.

Sed ante omnia difficultates, quæ supererant, cum vicinis componendæ. Germanicæ Reipublicæ Ordinum ab antiquis temporibus ea conditio fuit, ut ob diversos potentiæ gradus, ob diversas regiminis formas, multiplices leges, & juniore ævo ob religionis dissidia, perpetuis inter se litibus colliderentur, non modo vicini, sed & remoti; quarum litium materiæ indies novæ oriuntur, multiplicantur; ita ut summa Imperii tribunalia illis decidendis haudquaquam sufficiant. Intellexit hos morbos CAROLUS FRIDERICUS, qui rebus cum Austriaca Domo pacatis, cum aliis quoque Statibus, Marchiæ contiguis, veteres & novas lites ita componere decrevit æquissimus Princeps, conditio ut si pateretur humana, omnes evulsisset radicitus, atque adeo terras suas sine labe & maculis, sine ambagibus litium, sine tribunalium strepitu transmisisset ad posteros. Præ omnibus emendanda fuerant peccata majorum & perficiendæ Conventiones, sub tutela jam cœptæ.

Lites
cum vicinis
componit.

CAROL.
FRIDER.

§. VII.

Cum Do-
mo Pala-
tina.

Carolus I. Marchio, in bello Palatino captus, ut libertatem redimeret, plura Marchionatus sui loca Friderico I. Electori A. 1462. vinculo feudali adstrinxit, uti supra ostendi. (b) Trecentos per annos non inventus est Marchio, qui grave hoc, re- luitabile quod fuerat, relueret onus. CAROLUS FRIDE- RICUS quarto regiminis suscepti anno (1750.) opus, a tuto- ribus cœptum, cum Carolo Theodoro Electore perfecit. (c) Pforzheimium, cum reliquis terris, (d) ab hoc onere liberatum, pristino restitutum est statui. Sexagies mille floreni Palatino per- soluti sunt; nexus omnis feudalis dimissus. Transactionem agnati utriusque Domus firmarunt.

Sed & aliæ inter Electores Palatinos & Marchiones Bada- Durlacenses de finibus regundis, de dominio Rheni ejusque limitibus coërcendis; de auro Rhenensi, de jure piscandi controversiæ, (e) A. 1750. die 14. Maji transactione solenni compositæ fuerunt. Con- ventiones, A. 1720. & A. 1740. his super rebus initæ, renovatæ. Imo & lites, de Conventionum interpretatione identidem natæ, a Marchione sublatæ sunt.

(b) Tom. II. pag. 177. seq.

(c) Die 14. Maji.

(d) Castrum nempe & vicus Graben, Castrum & vicus Stein.

(e) Ueber die Wërther, Gold-Salmen und Vogel-Grund.

§. VIII.

Terminavit & litem, quæ super Befighemii, Mundelsheimii, Altensteigæ & Liebenzellæ Præfecturas, ab Ernesto Friderico Wirtembergicis venditas, (f) quatuor sub Marchionibus in Camera Imperiali non potuit terminari. Carolus Eugenius, Wirtembergæ Dux, omnia quæ sibi vindicabat jura in dimidiam partem Comitatus Ebersteinensis, (g) Wirtembergæ Ducibus quondam oblatam, sed a Spirensibus vel Bada-Badensibus possessam, ut & jura in vicum Neuenburg, a Spirensi Ecclesia post mortem Casimiri, ultimi Ebersteinensis Comitis, occupatum, una cum Quæstura Castrensi (h) Gernspaci, CAROLO FRIDERICO reliquit. Addita paratæ pecuniæ centies trigesies mille florenorum summa. His conditionibus memoratæ quatuor Præfecturæ in Ducis Wirtembergæ potestate manserunt. Compositio die 29. Nov. A. 1753. facta.

(f) Vide Ernestum Fridericum pag. 213.

(g) Casimiri, ultimi Ebersteinensium Comitis, vidua, filia posthumæ Albertinæ Sophiæ Esther nomine, omnia filia hujus jura in allodia Ebersteinensia & feuda, a Comitibus Ebersteinensibus pendentia, Wirtembergicæ Domui in feudum obtulerat. Wirtembergæ Dux A. 1667. primam investituram contulit Albertinæ Sophiæ, quæ sæpius dein repetita, donec Alb. Sophia sine mascula prole defuncta, feuda hæc Wirtembergico Ducatui aperta fuerunt.

(h) Burgvogtey.

CAROL.
FRIDER.

§. IX.

Cum Ab-
batia
S. Blasii.

San Blasiana Benedictinæ Familiæ Abbatia, in silva Martiana, axiomate Principis & cultu literarum florens, multas quæ decimas in Marchia possidet, cum Carolo Wilhelmo A. 1718. in-
verat pactum, quod statutis Domus Badensis contrarium esse, CAROLUS FRIDERICUS existimavit. Itaque cum Meinardo Abbate A. 1751. die 2. Januarii nova inita est pactio, qua vicus *Ried* Nigræ silvæ cum omnibus ejus juribus Marchioni ejusque heredibus in perpetuum relictus est. Pacta annorum 1718. & 1733. in plerisque firmata. Novæ huic pactio*n*i stabiliendæ placuit, ut ejus confirmatio peteretur a Cæsare, qui literis die 3. Maji A. 1752. datis, conventionem ratam esse jussit. Marchiones agnati jam anno præcedente eam quoque firmaverant; quorum literas Confirmationi suæ inferuit Cæsar. Difficultates, ob executionem præcedentis pacti exortæ, A. 1754. die 15. Aug. penitus sublatae sunt. Restituta Marchionem inter & Blasianam Abbatiam firma concordia.

Cum Ab-
batia
Schutter.

Anno sequente cum Schutterano quoque Offonis in Ortenavia Monasterio, & quadriennio post cum Cisterciensi Tennebacensium Cœnobio, varias super difficultates, veteres & novas, tam amice transactum, ut omnes hi Cœnobitæ in transigendo Marchionem non adversarium, sed amicum experti sint.

Idem

Idem de Basiliensis Ecclesiæ Cathedralis dicendum est Capitulo, quod inita cum Marchione nostro A. 1756. Conventione Basileæ, rem sibi cum æquissimo Principe esse grata mente intellexit.

CAROL.
FRIDER.

§. X.

Sausenbergici sanguinis Marchiones Badenses, Rœtelæ & Badevillæ Dynastiis, Sausenbergæ adjectis, cum libera olim Imperii, dein Helvetici fœderis, Rauracorum Civitate Basilea firmo amicitiae vinculo conjuncti fuerunt. Sausenbergicis extinctis, Durlacensis Lineæ conditor Ernestus, amicitiae fœdus continuavit, quod filius ejus, Carolus II. ad Protestantium sacra publice transgressus, adauxit. Marchiones, incolatu illius urbis fruentes, in ea domum possederant, quæ A. 1698. cum fuisset exusta, Fridericus Magnus construxit Palatium, a successoribus ejus continuatum; in quo pretiosa Gentis tempore belli; Tabularia & veteres Chartæ pacis quoque tempore, servantur, postquam Caroloburgense apud Durlacenses Palatium Gallico seculi superioris bello combustum. Urbs asyla Marchionum, in qua sævis belli tempestatibus illi semper vixerunt securi, sacris suis in suo Palatio usi. Hæc ex vicinis Marchionatus locis & vicis multa ad victum necessaria accipit, unde reciproca eumentium & vendentium utilitas; quæ necessario in Principis quoque utilitatem redundat.

Cum Ci-
vitate Ba-
siliensi.

CAROL.
FRIDER.

Vicinitas longo temporis tractu gravamina peperit; de viis, de limitibus, fluminibus, pontibus, de vectigalibus, de decimis & mensura decimarum, de jure patronatus varioque ejus exercitio; ut & de oneribus ejus, & quæ alia hujus, generis sunt. Gravamina hæc in amico congressu, examini placido ut subjicerentur, Basileæ inter partes conventum. Res omnis A. 1756. Julio mense tractata, brevissimo tempore composita; quod nunquam non evenire solet, ubi utrimque bona fide proceditur.

§. XI.

Cum Co-
mit. Neu-
perg.

Nec minus æquum ac generosum litium terminatorem Suevica Equestris Neupergiorum, nunc Comitum, familia CAROLUM FRIDERICUM experta est. Pecuniarium hæc inter alia feudum, a Badensibus pendens, ab antiquo possedit, sed, ob neglectam aliquandiu investituram, feloniam accusata, post disceptationes diuturnas ad Aulicum Cæsaris Judicium A. 1752. detulit litem. Res ad Curiam Pares remissa; sed anno sequenti ita composita, ut extingueretur pecuniarium feudum. Vicorum autem feudalium, Adelshoven prope Eppingam, & Klingenberg prope Heilbronn, suspenderetur nexus, quamdiu Neupergii subsisterent masculi; his vero extinctis, tamquam feuda aperta revertentur ad Marchionatum. Boenigheimensis Curia ex feudo in Neupergense allodium conversa.

Eodem anno Stolbergæ & Isenburgo - Budingæ Comites ab Imperatore Carolo VII. in Principum Imperii ordinem cooptati fuerunt. Domus antiquæ de tuenda dignitate sua sollicitæ; timentes, ne novæ confunderentur cum suis, frequentia inter se communicarunt consilia. Res in Comitibus tractata. Conventum est denique A. 1745. ut Principibus novis axioma concederetur *Sereni*; (i) si ipsi in literis ad Principes antiquos *Serenissimi* (k) formula uterentur. Decretum hoc consensu Marchionis firmatum. (l)

§. XII.

Wirtembergæ Duces ab illis temporibus, quibus ad Ducalem dignitatem evecti sunt, præ Badenibus Marchionibus sibi prærogativam tribuerunt. In Conventionibus, inter utramque Domum initis, ad medium usque seculi superioris, Badenium Marchionum nomen, nomini Ducum non semel postpositum occurrit. (m) Eberhardi Barbati, qui ex Comite Wirtembergæ Dux creatus est primus, in Imperio auctoritas & Christophori Marchionis in eum propensio originem dederunt prærogativæ, quæ

Tom. IV.

Fff 2

(i) *Durchlauchtig* vel *Durchlauchtig Hochgeboren.*(k) *Durchlauchtigst.*

(l) A. 1747. die 16. Januarii.

(m) Maximilianus I. Imperator in diplomate, quo Conventionem inter utramque domum de Advocatia in Herrenalb A. 1497. confirmat, Wirtembergico Badenem præponit.

CAROL.
FRIDER.

ob Principatus septem seculorum antiquitatem debebatur Baden-
sibus. Hi de juribus suis tandem magis edocti, cum Wirtenber-
gæ Ducibus de ordinis prærogativa disputare cœperunt. Conven-
tus hac super re non semel instituti, non semel abrupti. Propo-
sita alternatio, qualis inter quinque Principes, in Comitibus Impe-
rii alternantes, observatur. A. 1747. decretum est denique, ut in
Instrumentis pactionum, quæ Wirtenbergici Durlacensibus trad-
dent, Marchio; in illis, quæ Durlacenses Wirtenbergicis traditu-
ri sunt, Wirtenbergæ Dux præponeretur. Alternandi hæc ratio
primum adhibita fuit in Conventione, quam de libertate ratiū in
Wirma, Nagolda, Enzia, Neccaro, ambo inter se Principes eodem
anno die 11. Aprilis in Wildbadensibus Thermis iniverunt.

§. XIII.

Seniora-
tus.

Duas inter Lineas Badenses in Comitibus Imperii & Con-
ventibus Circuli Suevici Senioratus Lineæ non prædriam consti-
tuit, sed Senioratus Regiminis; ita decernente Westphalicæ Pacis
statuto. (n) Friderico Magno Durlacensi A. 1709. e vivis sublato,
Senioratus Regiminis & prædria a Durlacensibus ad Bada-Ba-
denses pervenit, atque ultra semiseculum apud eos permanfit. Lu-
dovicus Georgius, linea & regimine senior, quum A. 1761. decef-
sisset, fedendi in Comitibus & suffragandi prioritas ad CARO-

(n) Art. IV. §. 26.

LUM FRIDERICUM, ut Badensium in regimine seniore,
pervenit.

Assessoris Cameræ Imperialis, a Circulo Suevico præsen-
tati, locus quum vacat, Directorium Circuli Directori Principum
Scamni rem denuntiat, qui cum Ordinibus ejusdem Religionis
rem communicat, five Catholicus, five Evangelicus constituen-
dus Assessor. Convenitur de uno pluribusve nominandis. Nomi-
natos Director Scamni Principum Directori Circuli denuntiat, ut
eos nomine Circuli Cameræ Imperiali præsentet. Juris publici
Germaniæ stylo loquor. Durlacensis hodie solus est in Principum
Protestantium Scamno Director. Unde ei soli quoque Assesso-
rem proprio & reliquorum Statuum nomine nominandi jus
competere contendit. Ab hoc ordine procedendi in Comitibus Cir-
cularibus A. 1740. Wirtenbergicus quum recessisset, reclamavit Ba-
densis, sui juris assertor. (o) A. 1746. majorum suorum jure ga-
vifus Marchio, Candidatum, in Assessorem Cameræ promovend-
um, nominavit Ioh. Wilh. L. B. de Riedefel, qui hodie Assessoris
munere fungitur, nomine tamen & loco Electoris Palatini, cujus
Præsentationem, more præsentatis Circulorum solenni, cum Ba-
denfi commutavit.

Nomina-
tio Asses-
soris Cam-
eræ.

Fff 3

(o) Vide LUNIA *Bibliotheca Deductionum* Tom. I. voce *Cammergericht* ubi
scripta, huc pertinentia, recensentur.

CAROL.
FRIDER.

§. XIV.

Nova ac-
quisita.

Tranquillitate, quantum potis erat, cum vicinis restitu-
ta, de Marchia sua, terris augenda, sollicitus quoque fuit providus
Princeps.

Infra Landaviam, Vogelsum inter & Rhenum, vicus in-
fignis est *Rhod*, oppido similis, qui post Comites Bitenses (*Bitsch*)
extinctos, ad Wirtembergicam Domum, & ab hac A. 1603. ad Ba-
densem transivit. (p) Vicum hunc Fridericus V. Jo. Dieterico a
Zyllenhard, Equiti, A. 1635. in feudum masculinum concessit;
reservato sibi cum Suprematu, collectandi jure & provocatione
ad suum tribunal. Liberalitatem majorum Marchio noster cor-
rexit, atque a Zyllenhardiis, pro septuagies septies mille florenis,
redimens feudum, A. 1752. dominium utile cum directo conjunxit.

Munzes-
heim.

Eadem expertus est fata Munzeshemii vicus; Ebersteinen-
sis Comitatus allodium. Albertus Hofwarth, ex Kirchemia valle
Eques, A. 1326. a Friderico Marchione eum, ut feudum masculi-
num, accepit. Joannes Philippus Hofwarthus a Kirchem A. 1675.
extinctus est, suæ Gentis postremus. Vicum Fridericus VI. Mar-
chio, Friderico & Bernhardo, filiis naturalibus, & Friderico
extincto, Bernhardo soli ejusque posteris A. 1678. in feudum
masculinum tradidit. Unde Munzeshemiorum Familia. (q) At
filius Bernhardi, Fridericus Augustus A. 1761. accepta pecuniæ

(p) Adi supra pag. 113. in Ernesto Friderico.

(q) Vide supra Cap. VII. §. 26.

fumma, consensu filiorum, CAROLO FRIDERICO no-
stro restituit feudum.

CAROL.
FRIDER.

Sed & Gondelshemii vicus est, Menzingiorum Nobilium
allodium vetus. Et hunc vicum, una cum villis Bonartshausen
& Erdbeerhof Marchio noster A. 1761. pro insigni pecuniæ sum-
ma, pignoris titulo, comparavit.

Gondels-
heim.

§. X V.

Lœrracum, vicus major, (r) cum Castro olim, unde
familia nobilis nomen ducebat, (s) in Vifanæ vallis aditu situs,
ubi Roetelæ & Saufenbergæ Dynastiæ Præfecti atque Cancel-
lariæ, ut & Capituli Roetelani (t) sedes est ab eo tempore, quo
Roetelanum Castrum bellico igne deletum. Rupertus Cæsar jam
A. 1403. jus Nundinarum huic loco concessit, quod Fridericus IV.
Imp. A. 1452. Romæ firmavit. CAROLUS FRIDERI-
CUS A. 1756. ex vico Civitatem constituit. Immutata brevi
est tota indoles loci, curante Gustavo Magno, Barone Walbronnio,
Dynastiæ Præfecto. Instituta varia & fabricæ faciunt, ut vicini
& incolæ, Lœrracum in Lœrraco jam quærant. (u)

Lœrra-
cum op-
pidum.

(r) Lœrracho cum Ecclesia in Literis institutionis Sant Albanensis Cœnobii
Basileæ A. 1083. memoratur. URSTISI *Epitome Hist. Basil.* pag. 123.

(s) Hugo de Lœrrach A. 1350. Ottonis Marchionis iram in se provocavit.
A. 1357. idem Marchio Castrum in Lœrrach emit ab Ursula de Baden.
Aliud Castrum vetus *Lœrrach* erat in Buchsgovia Helvetiæ. URSTISI
Chron. Basil. Lib. I. Cap. XVI. pag. 52.

(t) Roetelanum Capitulum Rudolphus Marchio A. 1428. instituit.

(u) Nummi occasione hac a Lœrracenibus cusi sunt.

CAROL.
FRIDER.

Emmedingam Marchionatus Hachbergici caput, cui Jura Civitatis Jacobus A. 1590. concesserat, Marchio noster A. 1757. adauxit suburbio, ab illa parte, ubi vicus est Emmedinga inferior. Privilegiis invitati sunt, qui suburbium auferent, ornarent.

§. XVI.

Palatium
novum
Carlsruh.

Sed jam ordo rerum requirit, ut a Marchicis Præfecturis ad ipsum Principis accedamus Palatium. Quanta ibi omnibus in partibus occurrit commutatio rerum. CAROLUS FRIDERICUS, Marchiæ regimen adiens, novi Palatii, quod inhabitaret, exstruendi impositam sibi esse necessitatem intellexit. Difficultis opus; aliquandiu incertus; Caroloburgense, a Proavo inchoatum Durlaci Palatium, num ipse perficeret, an temporarium, ab Avo Carolsruhæ constructum, reconstrueret funditus. Utramque in partem deliberatum est diu. Carolsruha denique vicit. Silvæ, tot itineribus perviæ, viridiorum amœnitas, opportunitas novos hortos plantandi, tota indoles tractus, collibus nec nimis vicini, nec ab illis nimis remoti; aliæque rationes induxerunt Marchionem, ut Carolsruham præferret; perituram, si Marchio illam deseruisset. Sed novum erat exstruendum Palatium. Destructo itaque ædificio priore, fundamentis ejus superstruxit novum, quod hodie contuemur.

Palatium non magnæ molis, non amplum, sed concinnum, nitidum & elegans; in quo splendor cum parsimonia, decor cum

dignitate conjunctus; qualem decebat esse Principis Aulam, quæ virtuti, honori, Palladi, Musisque dicata. Hanc aulae & peristromata, marmora omnis generis, ex ipsius Marchiæ finu & visceribus effossa, exornant; quæ ille primus omnium aperuit atque effodi jussit; orientalium æmula.

CAROL.
FRIDER.

§. XVII.

Carolsruham Carolus Wilhelmus sibi exstruxit, CAROLUS FRIDERICUS eam reddit æternam. Immunitatem Carolsruhæ oppidum. triginta annorum, quam oppidanis concesserat avus, ad decem novos continuavit nepos; singularia beneficia ex ærario suo indulgit iis, qui lapidea ligneis substituunt, secundum præscriptam a Principe formam. (x)

Vicina Carolsruhæ est Godesavia; Benedictinæ olim Regulæ Godesavia exstructa. Cœnobium; quod ex Bernhaldi Marchionis voto Gregorius XII. in Carthusiam A. 1406. conversurus erat, si annuos quadringentorum florenorum redditus novos prioribus additurus fuisset Marchio, (y) qui non implevit conditionem. Abbatia hæc A. 1525. bello rusticano direpta, incensa. Carolus II. ædificium novum

Tom. IV.

Ggg

(x) Baugnade auf Modelmæfige Hæuser.

(y) Gregorii XII. Literæ ad Moguntinum Archiepiscopum, hac super re datæ, in Bada-Durlacensi Tabulario supersunt.

CAROL.
FRIDER.

ibi in suos usus A. 1553. construxit; quod filius ejus Ernestus Fridericus ampliavit. Palatiolum A. 1689. bellicis flammis consumtum, restauravit Carolus Wilhelmus. A. 1735. iterum incendio non bellico, sed fortuito, eversum, CAROLUS FRIDERICUS noviter exstructum, variis œconomicis rebus, ibidem institutis, amplificat.

§. XVIII.

Agricul-
tura.

Agriculturæ, omnibusque partibus ejus ita prospicit optimus Princeps, ut loca palustria ficcare, sicca humectare, arida ad fertilitatem adaptare, fertilia fertiora reddere quovis modo laboret. (z)

Magnæ ei curæ est plantatio arborum, ad elegantiam & utilitatem hortorum, viarum, imo & ad incrementa silvarum. Quantum fuerat in saltibus vacuum, quod jam frondibus viret.

Fabricæ.

Nutriendis bombycibus moros magno numero plantavit; unde seta frequens jam prodit. Institutæ hinc Durlaci fabricæ setarum, uti Pforzhemii sunt fabricæ pannorum. Industria Principis excitat industriam civium, quia & allicit exteros. Vigent in Marchia fabricæ ferri, bractearum, filorum ferreorum, cultorum, acuum, coriorum, candelarum cerearum, vasorum, quæ porcellanæ sunt æmula, papyri, xylinarum omnis generis telarum, earum præsertim, quæ Persicæ appellantur.

(z) Variæ hac super re diversis temporibus editæ constitutiones.

Pforzhemii & Schopfhemii linteæ & gossypinæ telæ apricatione dealbantur. Plures fabricæ, licet in infantia sint, benefica tamen Principis cura, indies augentur & crescunt; qui non fuæ tantum Marchiæ, sed & exterorum velificaturus commercio, vegetigalia terræ & fluminum ad dimidium reduxit.

CAROL
FRIDER.

§. XIX.

Ex rupibus & visceribus Marchiæ, ab aliquo tempore, marmora omnis generis effodiuntur; quin & Achates & Jaspis. Ad indagationem eorum præmiis allecti sunt cives. (a)

Marmora
in Mar-
chia re-
perta.

Rœtelanæ Dynastiæ vicus Velmlinga ostentat marmor, quo via publica sternitur. Candidum est, in subflavum vergens; arbusculas, frutices, muscos, ad vivum effingens. Color figurarum inter cæsiûm & nigrum, venis flavescens interfectus, vias & flumina refert. Marmor hoc Florentino, quod rudera urbium, faxa & cautes repræsentat, præferendum.

Sausenbergicus Tannenkirchæ vicus aptissimum conficiendis columnis marmor producit; cujus color flavus, gilvus, albicans; roseis hinc inde maculis interspersus. (b)

Tom. IV.

Ggg 2

(a) Literis die 3. Aprilis A. 1754. publice datis.

(b) Marmora hæc descripsit Perill. JO. JAC. REINHARDUS, Confilii Sanctioris Bada-Durl. membrum; Vir aliis pluribus scriptis editis clarus, in libro, cui Tit. *Vermischte Schriften* Part. IV. pag. 441.

CAROL.
FRIDER.

§. XX.

Lapides
generosi.

Reperiuntur & rupes lapidum generosiorum feraces. Prope Wœfflingam in Præfectura Steinensi saxum entrochis, conchis & cornubus Ammonis refertum se obtulit. Prope Eichstetam Hachbergicæ Marchiæ inventæ sunt Jaspides, quæ lemniscos fericumque repræsentant. Præcipuus in Denzlingæ finibus est syenites, candidi, atri & rubri coloris, maculis marcasitarum decorus. Occurrunt & lapides, carchedoniis, amethystis & syenitibus mixti; imo & præstans apud Effringam Roetelanam Dendritis.

Teniæ, carbones bituminosi, quin & gagates, hinc inde effodiuntur, rubro, violaceo, albo, coloribus præditi. Sunt, qui, onychum instar, circulis signati, sardios inter numerandi sunt lapides, quibus ad ignem eliciendum uti solent agrestes.

Mitto aurum, ex Rheno quod prodit, argentum & varia æris genera, ex metallifodinis Sulzbergicis quæ quotidie prodeunt.

Societas
Oeco-
nom.

Promovendis harum rerum progressibus, sollicitus Princeps *Oeconomicam Societatem* instituit, quæ ipso præsentate & præfide, deliberat, quid fontibus, aquis, fluminibus, agris, frugibus, pratis, pascuis, nemoribus, silvis, hortis, viis, fabricis, metallifodinis, domibus, vicis, oppidis, civibusque expediat. Societatis hujus leges die 8. Febr. A. 1765. in lucem emissæ.

§. XXI.

Oeconomicis hīs rationibus CAROLUS FRIDERICUS junxit Politiam, quæ populis normam vivendi, ut bonum civem, in suo quemque statu, decet, præscribit. In hac parte plus præstitit solus, quam omnes ejus præstitere majores; sive ecclesias & scholas, sive tribunalia, sive singulas civitates, oppida, societates, tribus, vicos, forestalium rerum, viarum publicarum, viduarum, pupillorum, pauperum & indigentium, fortuito casu infeliciū, curam intuearis. Nulla Marchiæ pars est, quam ille non legibus novis & institutis animavit. Leges has in unum si redigas corpus, concinnus inde oritur Politicæ Codex, aliis Principatibus qui inferviat normæ.

Principium ab ipsa Aulæ suæ emendatione ducendum esse ratus est. Administris, Consiliariis, officialibus, satellitibus regula bene vivendi præscribitur brevis. Publicata est hæc Ordinatio A. 1750. & probata ab exteris. (c)

§. XXII.

Ecclesiis & scholis non una lege prospexit Marchio, ita quidem, ut A. 1749. & A. 1754. salaria parochorum & ludimoderatorum ex ærario suo non parum adauxerit. Agenda Ecclesiastica nova A. 1750. correctæ & auctiora imprimi curavit. Ec-

Ggg 3

(c) Recudi eam fecit MOSERUS in Libro, cujus Rubrum est *Hofrecht*.

CAROL.
FRIDER.

clesiarum visitationibus, singulis annis instituendis, eodem fere tempore legem & modum præscripsit. Quinquennio post Parochorum etiam Synodos annuas ordinavit; in quibus de rebus, ad ecclesiarum curam & disciplinam spectantibus, tractandum; de theologicis disputandum sit rebus. Prima Synodo in Dicecesibus peracta; generalem, quæ vocatur, Synodalem Constitutionem, promulgavit, qua Superattendentes, parochis, scholarum magistris, officii, disciplinæ & vitæ, quæ ipsos deceat, norma præscripta est. (d) Quæ singulis annis monenda, supplenda, corrigenda sunt, singularibus Principis rescriptis expediuntur.

Gymna-
sium Ca-
rolsruh.

Carolsruhenſe Gymnaſium novis reſtitutibus dotavit, novis legibus & doctores auxit. In omnibus Marchiæ ſuæ oppidis & vicis juvenus ut ſtudioſe inſtituatur & erudiat A. 1755. proſpexit.

Vitæ ſubditorum conſulens, obſtetriciæ artis magiſtros, qui obſtetrices doceant, dirigant, imo ipsis parturientibus ſuccurrant, conſtituit. Juvenes, addiſcendæ huic arti intentos, ſtipendiis & beneficiis ſublevat. Chirurgiæ cultores in patria diſcendi ne carerent occasione, corporis humani ſtructuram publice Carolsruhæ juſſit doceri. Prodiit hunc in ſinem Ordinatio die 6. Aug. anno 1763.

(d) *General-Synodalverordnung d. d. 25. Maji 1756.*

Orphanotrophium atque ergastulum, a Carolo Wilhelmo institutum Pforzhemii, CAROLUS FRIDERICUS A. 1752. emendavit, statutis novis, ædificiis & redditibus auxit. Ergastulum loco, a reliquis ædibus separato, construxit. (e) Alendis pauperibus Carolsruhæ & Durlaci oppidorum annuos ex ærario suo redditus A. 1748. assignavit. Eleemosynas totius Marchiæ peculiari Constitutione A. 1761. ordinavit. Viduabus Officialium defunctorum prospecturus A. 1758. fiscum constituit, unde certi redditus annui iisdem penderentur. Similem fiscum pro viduabus ludimagistrorum A. 1760. erexit. Utrumque redditibus ex ærario suo instruxit. Servos, glebæ addictos, libertatis participes reddidit, cum primum officio, sive ecclesiastico, sive civili fuerint admoti. (f) Officiales omnes eorumque viduas atque heredes, ex provincia migrantes, a jure detractus liberavit. (g)

A. 1756. superflua abrogavit festa; opificum & agricolarum ut consuleret quæstui. Baptismalibus, nuptialibus, funebribus (h) ceremoniis, aliisque festivitibus præscriptus est modus; ita quidem ut cum parsimonia celebrentur. Sepultura in Eccle-

(e) Scriptus hac de re liber, cui Tit. *Umständliche Nachricht von dem Wayseuhause, wie auch Toll- und Kranckenhause zu Pforzheim, ingleichem von dem Zucht- und Arbeitshause daselbst.* Carlsruhe 1759.

(f) A. 1762.

(g) A. 1751.

(h) Duæ hac super re editæ Constitutiones A. 1754. & 1755.

CAROL.
FRIDER.

fiis edicto anni 1753. prohibita. Omnis per Marchiam abolitus est luxus & sublata luxuria.

§. XXXIII.

Processus
tribuna-
lium.

Longus & tortuosus Tribunalium processus in subhastationibus, (i) in causis civilibus (k) atque criminalibus, (l) in compendium redactus est; temerariis & malitiosis litigatoribus erepta refugia. Sublatus juramentorum abusus; impediendis perjuriis atque mendaciis certæ leges constitutæ. (m) Perhorrescentiæ, quod vocant, juramentum aboliturum est peculiari Edicto. (n) Usurariis ac fœneratoribus, Judæis præsertim, qui variis artibus ad paupertatem rusticos redigunt, injecta sunt frena. (o) Furta, stupra & adulteria severioribus pœnis coercita. (p)

Sed & præ aliis commendabilis est incendiorum Ordinatio A. 1758. d. 25. Sept. promulgata. (q) Incolarum Marchiæ Domus igne

(i) Prodiit hac super re Constitutio A. 1752. die 26. Febr.

(k) Processus civilis ordinatus Constitutione A. 1752. die 20. Sept.

(l) Processum Criminalem correxit Constitutio A. 1753. die 10. Febr.

(m) A. 1762. die 9. Octobris.

(n) A. 1757. die 10. Sept.

(o) Constitutio A. 1747. die 23. Jan.

(p) Plurimas Ordinationes collectas vide in denon *Carlsruher Wochenblättern* ab A. 1757 - 1766.

(q) *Brandasscurationsordnung.*

igne aliove modo si perit, omnes incolæ ad reædificationem ejus concurrunt. (qq) Imo & de præcavendis extinguendisque incendiis A. 1763. Constitutio prodiit.

Publicas vias, non ære subditorum, sed suis sumptibus sternere, munire, Marchio noster omnium Germaniæ Procerum visus est primus. Opus, durante tutela cœptum, continuavit, ampliavit, regimen cum vix adiisset, atque A. 1747. & sequenti novis Ordinationibus editis firmavit. Inutiles autem cum sint viæ publicæ, nisi securitate muniantur, constituit custodes, qui vitæ vagæ assuetos erroneosprehendunt; quos ergastulis includit; sumptibus ex ipso quoque ærario suo suppeditatis. (r)

§. XXIV.

Præcipua enarro. Sunt enim & alia, quæ quoti-
die ordinat, & in posterum ordinaturus est Badensium

Tom. IV.

Hhh

(qq) Damnorum, quæ singulis annis incendio facta sunt, Decembri mense initur ratio. Summa pro ratione pretii ædificiorum, quod quisque censu, in hunc finem instituto, professus est, inter cives totius provinciæ distribuitur. Civibus, quid refarciendum, quid conferendum, publice significatur. Refarciuntur damna, ea tamen lege, vt statim reædificentur domus, incendio quæ perierunt.

(r) Constitutio hac super re facta die 25. Sept. A. 1756.

CAROL.
FRIDER.

nostri seculi Solon; præsentibus & futuris indefinenter prospiciens.

Legislationi, quam exposuimus, coronidem imponit mutuae Linearum Badensium in Marchionatibus successione Pragmatica Sanctio; CAROLO FRIDERICO Auctore, GEORGIO AUGUSTO Promotore, nuper constituta; (s) dignum suis conditoribus opus; perpetuæ magnitudinis & gloriæ Domus firmamen; politicos majorum errores emendans; qui, uti terras acquirere & comparare noverant, ita comparata conservare & in unum corpus indivisum constringere si voluissent, quantis opibus auctior ante plura jam secula floruiisset Serenissima Domus; non impari cum potentioribus gradu æstimanda. Complementum hoc politicæ prudentiæ CAROLO FRIDERICO fata servarunt; qui ea, quæ Rudolphi, Bernhardi, Christophori, Marchiæ totius possessores, præstare debuerant, tandem præstitit primus.

Primus ille quoque a Gallia obtinuit, ut cives Marchici per universon hoc regnum non haberentur Albini, sed suc-

(s) Vide Tom. III. pag. 303. Legati munus in gravissimo hoc negotio obiit Augustus Joannes de Hahn, Vicepræfidis in consilio regiminis & ecclesiastico munere conspicuus.

cessionis essent capaces; quod & Gallis in terris suis concessit
Marchio. (t)

CAROL
FRIDER.

§. XXV.

Gesta hæc secundum ordinem temporum dum simpliciter Elogium
Principis.
expono, legislatorem depingo, qui omnia rimatur, nihil inobser-
vatum relinquit. Sed ita leges fert, ut & ipse leges, quas a na-
tura & a majoribus accepit, religiose observet.

Virtutibus his parsimonia & moderatio præfident; tot alia-
rum matres virtutum. Animus hinc Principis a vexationibus sub-
ditorum; a novorum tributorum exactioibus, & ab ære alieno
contrahendo, alienus; raro inter Magnates exemplo. Parsi-
monia, nihil detrahens Aulæ splendori. Splendor luxuria de-
stitutus & luxu. Sine avaritia parcus, sine profusione liberalis.
Liberalis in pauperes, populares & exteros. Exteras religiones
non persequitur, non odit, sed protegit, ut suam; suæ sine hypo-
crysii cultor.

Tom. IV.

Hhh 2

(t) Pactio inter Ludovicum XV. & CAROLUM FRIDERICUM inita die
20. Novembris A. 1765. Argentorati. Instrumentum Regis, datum
8. mensis Decembris die, elegantissima Bulla firmatum.

CAROL.
FRIDER.

§. XXVI.

Splendor
literarum
& artium.

Litteris & artibus novus in dies splendor, ad posteros duraturus, sub Marchione nostro accedit. Non cives modo, sed & exteri omnes, qui Aulam ejus invisunt, aperte hoc prædicant. Literati cujuscunque nationis & ordinis in ea excipiuntur benigne, læti in ea morantur, & ab ea inviti discedunt; discedentes omni humanitatis genere cumulatur; redeundi sibi veniam expetunt & obtinent.

Expertus hoc est Illustris CASSINIUS A. 1763. ex Gallia in Germaniam missus, Lineam Argentorato ut duceret Vindobonam, Marchicas quæ permeat terras. Geographiæ Germanici Imperii perficiendæ institutum hoc inferviturum intellexit Marchio, suisque sumptibus opus in terris generose promovit, atque continuando Geographiæ solidioris studio instrumenta ex Gallia jussit afferri. Linea meridionali in suo Palatio ducta, progressibus futuris ipse præludit. Singularem Principis nostri in se humanitatem ore & scripto per Literatum orbem gratus prædicat CASSINIUS, doctrinæ & virtutum ejus præco sincerus. (u)

(u) CASSINI in Relatione Itineris sui Germanici A. 1763. Gallice scripta Part. I. pag. 23. & Part. II. pag. 51. Titulus Libri est: *Relation de deux*

§. XXVII.

Publica Graphices & Diagraphices Schola A. 1764. Alia.
juventuti aperta; qui primus est omnium artium gradus. Hæc
est illa linea, singulis diebus quam magnus ille duxit Apelles.

Bibliothecam Aulicam, quam a majoribus medioerem
acceperat, CAROLUS FRIDERICUS quotidie amplifi-
cat, ornat, libris omnium scientiarum & artium adauget, di-
versas ejus partes in unum corpus juncturus. Aditus ad Biblio-
thecam hanc omnibus diebus nemini non patet.

Nummophylacium, quod Fridericus VI. dives reliquit,
supplere atque præstantius reddere, quin & medii ac junioris ævi
nummis augere satagit.

Publicæ hæ sunt Principis, quem describimus, virtutes. Virtutes
Domesticas & privatas si spectes, quas ille, maritus & pater, quo-
cæ.

Hhh 3

Voyages faits en Allemagne par ordre du Roy par Mr. de Cassini de Thury.
Paris 1763.

CAROL.
FRIDER.

tidie exercet, quam felix ejus cum Conjuge animorum conjunctio; quam amabilis in Principum filiorum educatione concordia; quos præcepto non magis, quam exemplo ipse suo, quin & ipsa quandoque institutione sua, regit & dirigit; sollicitus & benignus pater; si necesse est, gravis; ipse pietatis in Præceptorem quondam suum vix visum exemplar.

§. XXVIII.

Conjux.

In blando Marchionis nostri consortio vivit CAROLINA LUDOVICA, Hassiaca, Ludovici VIII. Darmstadiensis Landgravii filia, nata A. 1723. die 11. Julii, nupta die 28. Jan. A. 1751. Heroica Conjux; Mariti comes virtutum; comes itinerum, in qua, ut in Elifabetha illa Britannica, (x) Scriptores, quæ mirentur, inveniunt; quæ vituperent, quærunt. Marchica Rhea, partu suo centum jam complexa nepotes; similem sibi & marito sobolem gignit & educat. Marchica Pallas, quæ, vegetabilis regni admiranda dum scrutatur Maritus, ex minerali & animali regnis cumulat thesauros; pictura (y) & scalpulo Apellis & Pyrgotelis æmula; omnium artium & scientiarum cultrix, amica, patrona. (z)

(x) ORLEANS *hist. des revolutions d'Angleterre* Lib. VIII. pag. 176.

(y) Hassniensis pictorum Academia A. 1763. eam sociam recepit.

(z) Insigne Astronomicum duorum voluminum opus, Lutetiæ A. 1764. in

Prodierunt ex thoro hoc

1. CAROLUS LUDOVICUS, natus die 14. Februarii A. 1755.
2. FRIDERICUS, die 29. Augusti, A. 1756. editus in lucem.
3. LUDOVICUS WILHELMUS AUGUSTUS, qui die 9. Febr. A. 1763. orbem aspexit.

Quartus filius A. 1764. die 29. Julii periit in partu, Pforzhemii sepultus.

Augusta hæc soboles, spes & expectatio Marchiæ, Bernhardos, Carolos, Ernestos, Fridericos, Ludovicos Badenfibus populis sistet redivivos, atque felicitatem patriæ, patre regnante stabilitam, ad seros propagabit nepotes. Soboles, cara cælo & duratura in ævum.

quarta forma impressum, Lalandius auctor Serenissimæ Marchioni adscripsit; doctrinam ejus in artibus & scientiis celebrans; quod & ante eum fecerat CASSINIUS in *Relatione Itineris* A. 1763. quam supra allegavimus.

CAROL.
FRIDER.

Annus MDCCLXVI. Badensem hanc Historiam terminat. Præterita futurorum speculum quum esse soleant, gratulandum est Badensibus populis, tali quod sub Principe vivant, novum Marchiæ qui conditurus est seculum; quod a memori & grata posteritate appellabitur Aurea Badensium Aetas.

NUMIS